

SPEDIZIONE IN ABBO-
NAMENTO POSTALE
POŠTNINA PLAČANA
V GOTOVINI

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIJA IN
GLASILO SLOMŠKOVE
DRUŽBE V LJUBLJANI

3-4

LETO XLIII 1942-XX

«Slovenski učitelj» izhaja mesečno. Uredništvo je v Ljubljani, Ulica 3. maja 10. Upravištvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 6. Naročnina letno 25.—Lir. Članke in dopise sprejema uredništvo; reklamacije, naročnino in članarino pa upravištvo. Izdajatelj in lastnik je «Slomškova družba» v Ljubljani. Odgovorni urednik: Ivan Štrukelj. Tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

Vsebina 3. in 4. števil: Blaže in Nežica v nedeljski šoli. — Meščanska šola — srednja šola (dr. Vinko Brumen). — Pouk petja na nižji stopnji (Jože Tavzelj). — Odnos učencev do šole (prof. Ivan Andoljšek). — Iz šolskega življenja. — Književne vesti.

P. n. člane »Slomškove družbe« in naročnike »Slovenskega Učitelja« obveščamo, da znaša naročnina in članarina po soglasnem sklepu občnega zbora z dne 27. XII. 1941 — Lir 30.— (25 in 5 Lir). Kdor bi ne mogel poravnati vsega zneska naenkrat, ga lahko poravnava v poljubnih obrokih.

Odbor.

»Slovenski Učitelj« izhaja prve dni vsakega meseca. Vsak društveni član mora biti naročnik lista. Sklep uredništva je 5. vsakega meseca. Naročnina za list znaša 25 lir.

Položnice Poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« imajo št. 11.073. Člani »Slomškove družbe« in naročniki »Slovenskega Učitelja« morejo biti le redni plačniki.

Uprava in uredništvo.

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVija IN GLASILO »SLOMŠKOVE DRUŽBE«

LETO XLIII

V LJUBLJANI 12. APRILA 1942-XX

ŠTEV. 3-4

Blaže in Nežica v nedeljski šoli

Za uvodom, o katerem smo zadnjič govorili v Slovenskem Učitelju, je postavil Slomšek Ogled, to je, navedel je vso vsebino knjige Blaže in Nežica. Na prvi pogled se nam zdi, da je ta Ogled kazalo knjige, toda ni samo to, temveč je še nekaj več: je načrt, program vzgoje in pouka, ustrezajoč miljeju tedanje dobe. Zadnja leta se je že mnogo pisalo o tej knjigi, posebno v Slovenskem Učitelju, pa doslej še nismo opazili, da bi bil kak pisatelj navedel zaporedoma vsa poglavja te knjige, zato si dovolimo to mi. Prvič iz spoštovanja do 100 let stare knjige, drugič iz trajno veljavnih Slomškovih pedagoških načel. Naj sledi:

Ogled

I. Dobro za mlade ljudi, ki se v šoli kaj prida izučijo	1
II. Blaže in Nežica v nedeljsko šolo pojmeta	3
III. Kako je v šoli veselo	4
A. Pisanja prva vaja	8
IV. Prvošolci dobre volje	9
a) Prva vaja v številstvu	12
V. Pridna šolarja, doma kregana	13
B. Pisanja druga vaja	15
VI. Sveti božični prazniki. Kako se otroška spoved obhaja	17
VII. Dvoje šolarjev gre služiti. Nauki za družino	21
D. Pisanja tretja vaja	26
b) Druga vaja v številstvu	27
VIII. Šola poštenega zadržanja. Kako se pri pisanju sedi	28
Zadržanje vpričo Boga	29
Vpričo gosposke	30
Vpričo ljudi svojega stanu	32
Kako se v družbi pošteno govori	33
IX. Huda zima, da drevje poka	35
Kaj je storiti, kedar človek zmrzne, kedar ga zaduši	35
E. Pisanja četrta vaja	37
d) Tretja vaja v številstvu	38
X. Poštena gostija, lepa reč	40
F. Pisanja peta vaja	40
e) Četrta vaja v številstvu	41
Nauki za dobro voljo	43
Ali se sme računati?	45

XI. Kratek pust, pa veliko ust	46
Pustne šege in krive vere	47
XII. Snaga, lepa draga reč	49
G. Slovenski pravopis	50
Nauki za domačo snažnost	52
XIII. Boljše v hišo žalosti, kakor v hišo veselja	55
f) Peta vaja v številstvu	55
H. Letopis	57
Kako se bolniki obišejo	58
XIV. Ogenj, potrebna pa nevarna reč	59
g) Došteva	60
Kako ognja varvati	62
Kaj je storiti, kedar gori?	63
XV. Zdravo telo, narboljši blago	64
h) Odšteva	65
Kako se za zdravje skrbi	67
za kratek čas in počitek	68
za zdravo jed in pijačo	69
XVI. Zdravje gor po niti — dol po curku	70
i) Pošteva ali Množitev	70
Nauki za bolnike	74
XVII. Doma imaš, pa ne poznaš	76
j) Razšteva	77
Domača zdravila	80
XVIII. Mera in vaga v nebesa pomaža	83
k) Menitev	84
l) Vaga	85
m) Mera	86
XIX. Človek ne pozna, kaj ima	88
n) Število drobiža	89
Človeško telo	93
Človeška duša	94
XX. Vesela aleluja	96
Šolarje poskusijo. Kako na božjo pot hoditi	98
XXI. V starem gradu denarji cvetijo	100
o) Razdelba	102
Sadjereja	104
XXII. Boljši kratka sprava, kakor dolga pravda	104
Za vozarje ali voznike nauki	108
p) Uganka po tri	110
XXIII. Ljubo doma, kdor ga ima	114
Gospodarno popisilo	115
a) Popis sveta	117
XXIV. Kolikor jezikov zna, toliko človekov velja	121
Nemške pismenke	121
b) Popis sveta	125
Popis morja	127
XXV. Sonce mrkne	128
Besedna potega	128
Nebeške luči	129

XXVI. Odprto nebo	133
Desetero besednih plemen	133
Djanke	134
Popis nebeških prikazni	134
XXVII. Lepa nedelja. Angelska bratovščina	139
Terpivna oprava	143
XXVIII. Ptičje gnezdo — božje čudo	143
Djank pomočnice	151
Skrb za ljubo živinico	157
XXIX. V Rakovci so koze	162
Poglavke s kozavkami	162
Nastavljanje osepnice	166
XXX. Človek sam svoj najhujši sovražnik	169
Priložnice	170
Padanje priložnic brez kazavk	172
Kako škodljiv je prazen strah	173
XXXI. Mežnarja je vbilo	176
Števnice	000
Kako se v hudi uri zadržati	177
Pomažat od strele zadetim	179
XXXII. Toča je pobila	181
Namestnice	000
Od čare alni copernije	183
XXXIII. Hud shold (žold)	187
Pridjavke	188
Predloge	189
Od žolnirjev in tobakarjev	190
XXXIV. Tudi na gobah smrt sedi	194
Vesavke	194
Klizavke	194
Od strupenih gob in zeli	194
XXXV. Jelovza so klobase vjedle	198
Stava nemških besedi	000
Smrten strup na mizi	200
Pomoč v strupni nevarnosti	202
XXXVI. Tudi prazna puška pokne	203
Nemški pravopis	000
Kako se strele varovati	206
XXXVII. Štirje elementi	208
Kako se zlogi razdelijo in krajšajo	208
Vaja navadnih pisem	209
Konto ali izpisek	210
I. Zrak ali ponebna sapa	212
II. Zemlja	215
III. Ogenj	215
IV. Voda	216
XXXVIII. Po Dolenjskem imajo grižo	217
Kako se griže varovati	218
Dolžno pismo	219
Kvitenga (pobotnica)	220

Štempel (kolek)	221
Cesarske oblastnije in pravice	222
XXXIX. Dvojna kuža	225
Skasenga	226
Živinska kuža	227
Človeška kuža	229
Žganje	229
Kaj storiti, kedar se kdo obesi?	229
XL. Svetlinova Nanika je umrla	232
Testament	232
Pogreb poštene device	235
XLI. V Lazah je stekel pes	238
Kako se pismo naredi	238
Slavno imenovanje	240
Od steklih psov	244
XLII. Gospod dekan pridejo. Šolska skušnja	246
XLIII. Strašna noč	252
XLIV. Smrt dobriga očeta	255
XLV. Lepo otroško srce	259
XLVI. Dobre matere poslednje izročilo	263
XLVII. Dober dušni pastir	266
XLVIII. Otrok največje bogastvo	270
XLIX. Poštenje boljši, ko denar	276
L. Bog razkruši, pa vesel zopet združi	281
LI. Tobakarjem je ura dotekla	285
LII. Človek si sam srečo seje	288

Tak je torej ta Ogleđ. Razdeljen je na 52 poglavij, to je na 52 nedelj — na 52 vzgojnih in učnih enot bi rekli danes. V teh enotah je zbrana vsa vzgojna in učna snov, povzeta iz življenja otrok, ljudi in obcestev, kakor so: družina, šola, župnija, občina, gosposka ali oblastnija.

Da ne gre tiho mimo božičnih in velikonočnih in drugih praznikov, ki živo zajemljejo ljudi, je jasno. Mimo teh še svetni pedagogi ne morejo, pa bi šel Slomšek, ki je bil duhovnik po volji božji! Kakor je iz tega Ogleđa razvidno, uvaževal je Slomšek tudi različna druga doživetja: od ptičjega gnezda do skrbi za ubogo živinico, od strupenih gob do živalske in človeške kuže, od sadjereje do umnega gospodarstva, od goljufije do poštenega življenja, od življenja do smrti. Upošteval je torej vsa mogoča doživetja, ki so bila tedaj običajna in pogostna med ljudstvom.

Če tedaj primerjamo Slomškove učne enote s sedanjimi, vidimo, da se v prav mnogih pogledih krijejo, kar kaže, kako genialen pedagog je bil Slomšek, ki je v bistvu zadel že pred 100 leti to, kar današnji pedagoški propagatorji razglašajo kot novo iznajdbo. Ne zanikamo, res je, da so sedanje učne enote bolj prilagodene razvojnim stopnjam otrok, letnim časom in dogodkom, toda res je pa tudi, da je bilo pred 100 leti življenje drugačno od današnjega, šolstvo pa je bilo šele v povojih. Dalje moramo pomisliti, da so Slomškovo nedeljsko šolo obiskovali učenci v starosti od 8. do 18. leta, in to le ob nedeljah in praznikih po eno ali dve uri na

teden. To pa, da je v šolo jemal učence šele z 8. letom starosti, ga kaže, da je bil globokoumen dušeslovec. Iz prakse nam je znano, da oni učenci, ki pozno vstopijo v šolo, navadno prav dobro napredujejo. To dejstvo potrjujejo tudi prav mnogi slavni možje, o katerih nam je znano, da so bili vstopili v šolo že v bolj poznih letih. Slomšek sam je bil vstopil v redno tedanjo ljudsko šolo v Celju šele potem, ko je doma par let obiskoval Prašnikarjevo nedeljsko šolo, s končanim 12. letom starosti. Valentin Vodnik je vstopil z 9. letom v ljubljansko ljudsko šolo; o Simonu Gregorčiču pišejo, da je tudi že v poznih letih šel v šolo, enako o Ivanu Zorcu, ki je stopil v gimnazijo, ko je bil star že 15 let, in o nekem drugem pa smo brali, da je bil star 17 let, ko je vstopil v srednjo šolo. Če bi imeli biografski leksikon pri roki, bi nemara lahko navedli še več takih primerov ki potrjujejo našo domnevo, da pozen vstop v šolo ni ovira umskemu razvoju. Slomšek pa je jemal v svojo nedeljsko šolo celo mladeniče in mladenke do 18. leta starosti, kar kaže njegovo težnjo, da je hotel izobrazbo in vzgojo posplošiti. Pri nas in sploh po svetu so mnogo kasneje prišli do tega, da so začeli misliti na vzgajanje in pouk že bolj odraslih fantov in deklet, za katere ustanavljajo zadnje čase različne nadaljevalne šole in tečaje. Kdor vse to premisli, mora uvideti, da je že sam ta Ogled pedagoška mojstrovina, ki prvič obsega vso za tedaj mogočo vzgojno in učno snov, drugič, da je snov tako odbrana, da je zanimala in zajemala učence od 8. do 18. leta starosti.

To dejstvo, da je Slomšek sprejemal v svojo šolo tudi učence v deški in celo v mladeniški dobi, nam odkriva Slomška, da je že pred 100 leti praktično izvajal to, za kar se zavzemajo šele zadnje čase mnogi pedagogi in psihologi. Iz vsega Ogleda pa lahko tudi povzamemo, da je bila Slomšku glavna skrb vzgoja, sloneča povsem na katoliških načelih, kar v sedanjih načrtih več ali manj pogršamo, ker se učni načrti na etično in moralno stran vzgoje premalo ozirajo. Vse preveč so samo stvarni. To pa ne rodi dobrih vzgojnih posledic, kakor nam kaže sedanje materialistično pojmovanje življenja. V tem pogledu nas je pustil Slomšek daleč za seboj. Res je, da v tem Ogledu nima verouka kot predmeta, kar se bo temu ali onemu zdelo malo čudno, vendar je res, da se naslanja ves njegov načrt na religioznost. Vera mu je centralna os, vse ostalo pa le periferično, dasi tudi zelo uvaževano. Tudi branja kot predmeta ni v Ogledalu, pač pa so navedene druge panoge slovenskega in nemškega jezika, kakor: slovenski in nemški pravopis, praktično spisje, slovenska in nemška slovnica, dalje pisanje, računstvo — Slomšek pravi številstvo —, nauki iz higijene (kar smo dobili pri nas šele zadnje čase), prirodoznanstvo, gospodarstvo (tudi šele novejšega datuma v naših sedanjih šolah), zemljepisje in nekoliko prirodoslovja. Tudi petje ni navedeno v Ogledu, dasi ga je Slomšek silno uvaževal, kakor bomo videli iz poznejših člankov. Pri Slomšku si šole brez petja sploh misliti ne moremo, ko še danes njegove pesmi veselo odmevajo po naših učilnicah. (Dalje.)

Meščanska šola — srednja šola

Učenec? Devet mesecev je obiskoval šolo, navzoč je bil pri vseh učiteljevih razlagah in pri ponavljanju, prisiljen je bil večkrat, da se je vendar kaj naučil, ker je vedel, da bo vprašan, pisati je moral domače in šolske naloge, po vsaki redovalni konferenci so bili o neuspehu obveščeni starši, da so mogli s svoje strani poskrbeti za uspeh, če je to bilo vobče mogoče — vse to ni pomagalo. V naslednjih dveh mesecih pa bo doma, sam in brez strokovne pomoči, nadoknadil, kar je zamudil med šolskim letom? Če je kaj takega redno mogoče, je najbolje, da vse šole zapremo in delamo v prihodnje samo še z izpiti. To bo krajša in bolj gotova pot do cilja, tudi precej cenejša bo. Namesto vse leto bodo učenci delali samo dva meseca. In če pri tem uspevajo skoraj najslabši (tisti, ki smo jih vprav zaradi njihovega neuspeha med šolskim letom obsodili na popravni izpit), bodo uspeli tudi boljši. Uspeh bo razmeroma celo boljši od dosedanjega, ker bodo izdelali vsi oni kakor sedaj in še tisti, ki uspevajo doslej šele pri popravnih izpiti.

Pač je mogoče, da si priden učenec med počitnicami pridobi kake vednosti in nadoknadi, kar je zaradi bolezni ali druge ovire zamudil, pa mu je za nadaljnje šolanje potrebno. V slovenščini in ostalih jezikih, v matematiki in morda še v kakem predmetu je nadaljnje šolanje otežkočeno, če je učenec kako večjo partijo zamudil. Priden učenec tako stvar lahko sam ali s pomočjo kakega sošolca nadoknadi. Da pa bi nemaren ali nenadarjen učenec vprav med počitnicami razpolagal s posebnimi darovi sv. Duha, ni posebno verjetno. Učenec tedaj med počitnicami ne more kaj prida popraviti.

Ali se kaj popravi šola? Če se tudi bi, še to ne bi bil zadosten razlog za popravne izpite, ker se šolanje ne vrši zaradi nje, temveč zaradi učencev. Toda šola je na koncu šolskega leta presodila: učenec ni zadosti zrel, ni sposoben in pripravljen za šolanje v višjem razredu. Naloži mu popravni izpit, čez dva meseca ga sodi vnovič in v večini primerov presodi: učenec je zrel, sposoben in pripravljen za šolanje v višjem razredu. Tako se glasi sodba, ki je zapisana v popravljenem spričevalu kot »trojka«. Za javnost je vsaj tako. Kako šola v resnici sodi, bi javnost izvedela, ko bi mogla prisluhniti konferenci, ki sledi popravnim izpitom, ali pa privatnim mnenjem članov izpitne komisije. Iz teh bi izvedela, da je tista popravljena »trojka« največkrat popolnoma podarjena. Po gornjih ugotovitvah tudi ni drugega pričakovati, ker se učenec ni mogel popraviti.

Tisti, ki je torej pri popravnem izpitu nekaj popravil, je bila šola. Popravila je red v učenčevem spričevalu, učenca ni mogla. Nasprotno, tega je lahko samo še pokvarila. Saj če učenec ni posebno nadarjen za umsko šolanje ali marljiv, zato še ni neumen. Kaj kmalu bo opazil, da si lahko delo med šolskim letom prihrani, ker bo z mnogo manjšim trudom

uspel pri popravnem izpitu. Sam sem že doživel, ko so se učenci javno hvalili, da s popravnim izpitom niso ničesar izgubili, med šolskim letom pa so se vendar lahko ukvarjali z drugimi posli, kar pridnejšim učencem ni bilo mogoče. Da potem v javnosti ugled take šole ne raste, je povsem razumljivo. Kljub vsemu prizadevanju pri roditeljskih sestankih in drugače, šola staršev ne more prepričati, da ji gre samo za izobrazbo in za nič drugega. Saj jasno vidijo, da gre samo za rede. Če ima učenec »dve«, ne more v višji razred, če ima »tri«, lahko gre, brez ozira na to, kako je sicer z njegovo izobrazbo. Kdo izmed staršev pa bo verjel, da je njihov otrok na koncu počitnic bolj izobražen, kakor pa je bil poprej, posebno še tedaj, kadar prav dobro vedo, da se med počitnicami dela še resno lotil ni?

Pa ne le ugledu, tudi svojemu delu šola škodi s prakso pri popravnih izpiti. Vsaka srednja ali višja šola ima dvojno nalogo: da svoje učence izobražuje, da razvija in plemeniti v njih najboljše, kar imajo, in da jih izbira, da izloča tiste, ki so v umskem (nenadarjenost) ali moralnem (nedelavnost, lenoba) oziru manj vredni, torej nesposobni za mesta v človeški družbi, na katera šola pošilja svoje absolvente. Drugo nalogo vrši šola često zares s krvavečim srcem, ker je prvi, glavni, na videz nasprotna. Toda če drži nesposobne, se jim mora prilagoditi, s tem pa ukani sposobne za najboljše, kar bi jim sicer mogla dati. Na njihovo škodo se mora čez mero ukvarjati s šibkimi, more le počasi napredovati pri delu, pri ocenjevanju pa popuščati. Učenci so zato predobro ocenjeni, v življenju se tako ne obneso, na ugledu trpi šola in z njo njeni absolventje.

Kljub vsemu temu pa šola le s težkim srcem izbira učence in izloča nesposobne. Od zunaj se kdaj pa kdaj zdi morda drugače, v resnici je tako. Usmiljenje igra preveliko vlogo. Zaradi popravnih izpitov pa prihaja to še mnogo bolj do izraza. Često tudi prav zanič učenci dobe podarjene trojke v vseh predmetih razen dveh samo zato, da se jim še omogoči popravni izpit in se jim takrat podarita še ostali dve trojki. Usmiljenje je včasih zares brezmejno. Obenem podariti vrsto trojk bi se nam vendar zdelo preveč, zato delamo to v dveh obrokih. Toda dejstva, da so redi podarjeni, to ne izpreminja.

Slaba stran popravnega izpita je tudi v tem, da učenec, ki je vzel stvar resno in se je med počitnicami zares učil, naj je potem uspel ali ne, pride v jeseni v šolo utrujen in s tem nekako obsojen na nov neuspeh, nov popravni izpit, novo izgubo počitnic in tako dalje v nedogled. Šibkemu učencu tako nalagamo še težje breme, ko že rednemu ni kos.

Ali pa nič ne govori z a popravne izpite? Teža baš ni mogoče trditi. Nekaj smo itak že spotoma omenili. Sposoben in delaven učenec, recimo, prav dobro napreduje, toda oboli in zamudi nekaj tednov ali morda celo kak mesec pouka. Ko se vrne v šolo, se resno poprime dela, toda zamujeno mu manjka ter ga ovira pri študiju. Ker je drugače zrel za višji razred, utegnjen pa bi tam zadeti še na težave, mu naložimo, naj zamujeno

nadoknadi in nam pred začetkom novega šolskega leta to dokaže. V tem primeru ima popravni izpit svoj smisel, ker učenec zares lahko nekaj popravi. Kak drug podoben primer bi se pač še dal najti, ni pa mogoče vseh videti in določiti že naprej.

Ne bi torej bilo prav, ko bi popravne izpite čisto odpravili. S tem bi zanihali v drugo skrajnost. Potrebno pa je, da se omeje. Učiteljski zbor naj dobi pravico, da sam presodi, kdo popravni izpit zasluži in more z njim kaj pridobiti. Nihče pa naj avtomatsko ne dobi pravice do popravnega izpita samo zaradi teža, ker je dobil v letno spričevalo le dve dvojki. Kdor vse leto ni delal, naj nima pravice do izpita, temveč zares le tisti, kdor zavoljo kake ovire nekaj časa ni mogel delati. Odpravi naj se možnost, da nekdo izdelava celo šolo s samimi popravnimi izpiti! Če je delal popravni izpit enkrat, bodi! Naj prestopi v višji razred! Toda če se ista pesem ponovi ob koncu naslednjega šolskega leta ali celo še tretjič, naj učenec sicer dela popravni izpit, ako seveda odgovarjajo ostale okoliščine, izda pa se mu naj le spričevalo, da je razred izdelal, z njim pa naj ne dobi pravice, da se vpiše v višjega! Naj izstopi in išče drugo pot v življenje! Če pa na vsak način hoče šolanje nadaljevati, naj kljub uspešnemu popravnemu izpitu najprej dotedanji razred ponovi! Le tako bo prišlo dijakom in staršem živo do zavesti, da je popravni izpit le zasilna in izjemna naprava, s katero naj redno ne računajo.

Šola pripravlja za življenje, ki je resna zadeva, zato bodi tudi šola resna! Kakor hitro izda komu spričevalo, naj to zares nekaj pomeni! Le tako se bo dvignil tečaj (kurz) spričevala in šole, ki ga je izdala. Ne borimo se le, da dobe absolventi naših šol pravico do takih in takih mest, do vpisa v te in te šole, najprej si prizadevamo, da bomo pošiljali iz šole učence, ki bodo na takih mestih in v teh šolah zaželeni bolj ko drugi, potem nam bo vse ostalo navrženo! Zvišujmo raje izobrazbeno raven naše mladine in ne pričakujmo, da se bodo znižale zahteve do nje!

Saj ne bi hoteli onemogočiti šolanja tistim, ki se teže uče in jih sedaj včasih reši šele popravni izpit. Toda ni razpoložljivo znanje (védenje) v posameznih predmetih, zaradi česar se šolamo. Če dijaku dela težave kak predmet, pa je sicer dovolj zrel za prestop v višji razred, naj prestopi brez popravnega izpita; če ni zrel, ga tudi popravni izpit (četudi uspešen) ne bo izzoril. (Dalje.)

Jože Tavželj

Pouk petja na nižji učni stopnji

Pojmovanje nalog in vrednosti petja je lepo opisal vzgojitelj in nacionalni buditelj slovenskega naroda škof Slomšek v sestavku »Pesmi sladek glas« s sledečimi mislimi:

»Slajše reči od lepe pesmi na svetu ni. Milo mati poje, ko ziblje dete svoje. S petjem si otroci kratek čas delajo in ne vedo za revščino sveta. Dobre volje si kmetič žvižga in poje orač na polju, kosec na travniku. Pre-

peva si rokodelec med svojim orodjem in delo mu teče gladko izpod rok, kakor vesela pesem iz srca ...»

V teh preprostih stavkih se jasno odraža njegovo pojmovanje petja, ki naj vpliva estetsko, нравstveno, religiozno, blažilno in razvedrilno. Vemo, da so ti vplivi za pedagoške uspehe izredno pomembni. Zato smemo škofa Slomška po vsej pravici imenovati tudi kot prvega praktičnega slovenskega glasbenega pedagoga. Postavil je temelje glasbene vzgoje med Slovenci in s tem mnogo pripomogel k pospešitvi nadaljnje razvoja. Nekaj let po njegovi smrti leta 1869. je bilo petje uvedeno kot obvezni učni predmet v ljudske šole.

Precejšnje zmešnjavo med vzgojitelji je povzročil leta 1870. uradni učni smoter z določilom, da naj se uči petje v višjih učilnicah (razredih) na osnovi notnega sistema. Dočim se je ena skupina vzgojiteljev ogrevala za raznovrstne že tedaj poznane metode (številčno, Hentschlovo »vzporredno« metodo z istočasno metodično in pesemsko obravnavo), so drugi pisarili o tem, ali je petje po notah sploh potrebno ali ne.

Petje je kot predmet enake važnosti kakor jezikovni pouk, risanje, pisanje ... Dočim služijo ostali predmeti urjenju in vaji vida in tipa, je petje vaja za uho. Ona šola, ki uri samo vid in tip, sluh pa zanemarja, polovičarsko vzgaja. Govor in petje je produkt skupnega dela dveh organov: glasila in sluha. Ako hočemo naučiti otroka pravega govora in lepega petja, mu moramo najprej izvežbati sluh. Šele po pravilnem dožemanju sluha je možno pravilno reproducirati z glasilom. Negovanje govora in poučevanje petja je zategadelj izborna šola za sluh, a je zelo otežkočena z okoliščino, ker slišanja ni mogoče tako nazorno predočiti kakor gledanje ali tipanje. Kakor je osnova risanja presojanje in ocenjevanje dolžin, velikosti, barv, ... s pomočjo vida, tako opravlja tudi uho pri petju enak posel s presojanjem in ocenjevanjem intervalov, moči tona, ritmike ... Vendar je pouk petja, če se omejuje izključno na pridobivanje slušnih predstav, pomanjkljiv. Izpopolnimo ga z vidnimi predstavami s pomočjo pevske teorije z notami. Učenec naj se priuči poslušanju in slišano, seveda v primitivnih oblikah, napisati in ponovno reproducirati. Notni sistem je abeceda, s katero opisujemo slične predstave, da jih lahko pozneje ponovno proizvajamo. Poučevanje not spada zato že na nižjo učno stopnjo. Obravnavamo jih na isti način kakor jezikovno abecedo. Jezikovni pouk in petje sta si zelo sorodna. Govor in pesem oba opravljata z istimi prvini: intervali, ritmiko in tempom. Popevanje se razlikuje od govorice samo s popolnejšo tvorbo tonov in lepšo deklamacijo. Tudi otrok kmalu spozna, da govorica ni monotono opravilo, ampak niz melodičnih motivov in stavkov. Kakor ni pridobivanje jezikovne abecede pretežko za otroka na nižji učni stopnji, prav tako je otrok na tej stopnji duševno že dovolj razvit za spoznavanje notnega sistema. Seveda je metoda v čitanju do danes že nešteto krat spremenjena in je že toliko izpopolnjena, da se otrok čitanju igraje priuči, dočim pevska metoda po-

časneje napreduje. Najnovejša metoda se naslanja na govorno melodijo. Vsak nov ton pridobimo iz govornice, enako pridobivamo sproti tudi znamenja zanj v obliki note. Slično kakor se to vrši pri jezikovnem pouku.

Uvajanje notnega sistema v ljudsko šolo ima še mnogo protivnikov; morda so celo v večini. Ne bi bilo prav, če bi to zamolčal. Večina izmed njih trdi, da je škoda za čas, ki ga zabijemo z notami, češ saj otroci tako ali tako nič ne razumejo. Rad priznam, da imajo v nekem oziru prav; namreč podajanje notnega sistema po metodi, s katero so nekoč učili tudi nas, je čisto gotovo zgrešena stvar. Dobro se še spominjam prve pevske ure v gimnaziji. Profesor petja nam je napisal c dur lestvico na notno črtovje in dejal: »To je c dur lestvica. Pišemo jo z notami, ki so znaki za posamezne tone.« Nato smo jo peli. Trdim, da je ta profesor opravil isto delo, kakor bi ga jaz, ako bi šel prvi dan v elementarni razred in napisal na tablo: »Danes je prvi šolski dan,« nato pa bi začel razlagati: »To je črka veliki D, to mali a, to mali n itd.« Lahko si mislimo, kolik bi bil učinek takega pouka. In vendar se poučuje pevska teorija večinoma še dandanes po tem načinu. Potem ni čudno, če je škoda za čas, ki ga zabijemo z notami. Ravno obraten učinek pa dosežemo z novo metodo. Obenem vaje v petju po notah mnogo manj utrujajo glasilo, katero se po starem načinu prekomerno napreza in uničuje. Nova metoda neguje sluh, glasilo in vid hkrati, česar pri stari ni.

Lepota petja zavisi od pravilnega nastavka glasilnih organov pri petju. Točno zadevanje tonov, tako imenovano »prima vista« (na prvi pogled) petje, da celo absoluten posluš pevcu prav nič ne koristi, ako njegov glas ne zveni in ne more zaradi nepoznanja delovanja glasilnih organov izraziti z glasom svojih čustev. Nasprotno pa lepo in čisto petje stopnjuje veselje do petja in je pevcu v teh težkih časih najboljša uteha.

Glas sestavljajo in oblikujejo trije činitelji: pljuča, glasilni organ in resonance. Pljuča dovajajo za tvoritev tona potrebni zračni tok, ki povzroča tresenje glasotvornic. Tako nastali ton v ustni in nosni votlini pojačamo, zaokrožimo in mu dodamo še izrazito zvočno barvo.

Zrak vdihavamo iz higienskih in pevskih ozirov vedno le skozi nos. Pljuča pa moramo z vajo usposobiti, da nam služijo kot rezervoar, ki nas zanesljivo in po naši volji oskrbuje z zrakom. Za petje ne zadostuje ona običajna količina zraka, ki jo vdihnemo pri navadnem dihanju. Sodelovati morajo vsi deli pljuč, kar se dogaja samo pri globokem dihanju. Izvedemo ga tako, da najprej potisnemo trebušno prepono navzdol, nato pa napolnimo še spodnje stranske dele pljuč z zrakom. Čim večjo količino zraka sprejmejo vase pljuča, dlje lahko vzdržimo ton, a je hkrati z večjo prostornino prsnega koša dana tudi podlaga za izdatnejšo resonanco.

Glasilni organ je nameščen v jabolku. To sta dve v njem povprek napeti kožni gubi, katerih spodnja robova se ob pritisku zraka iz pljuč treseta. Ker na ta način nastane glas, se imenujeta glasotvorci. Vmesni prostor med glasotvornicama je glasilka. Od njene velikosti zavisi tudi

višina tona. Čim daljša je glasilka, tem nižji je ton in obratno, čim krajša je glasilka, tem višji je ton.

Upoštevajoč lego glasotvornic tik pred tvoritvijo tona, razlikujemo dvoje vrst nastavka. Kadar z glasotvornicama takoj po vdihu glasilko trdno zapremo, tvorimo ton sunkoma. To je trdi ali tudi »glotis« imenovani nastavek glasotvornic. Temu nasproten je mehki nastavek, pri katerem sta glasotvornici toliko razmaknjeni, da lahko še zrak tik pred tvoritvijo tona uhaja skozi glasilko. Trdi nastavek daje tonu lepši blesk in zvočnost, a delovanje glasotvornic zelo obremenjuje. Z dosledno uporabo trdega nastavka poškodujemo glasotvornici. V prednašanju uporabljamo zaradi različne izrazne vsebine izjemoma oba nastavka. Iz pevsko vzgojnih ozirov naj sprva uporabljajo oni pevci, katerih glas je po naravi bolj trd, mehki nastavek, ostali z brezzvočnim glasom pa se naj poslužujejo trdega nastavka. Takoj po dosegi zaželjenega uspeha se je treba približati sredini med obema nastavkoma.

S pravilnim negovanjem in s pravilno uporabo glasila bomo oblagodarili šolsko mladino z marsikatero urico čistega mladostnega veselja, ki bo, ko doraste, z ljubeznijo in zanimanjem do petja rada stopala v vrste pevskih zborov in razširjala našo lepo slovensko pesem.

Resume:

1. Vpliv petja je vzgojni in estetični.
2. Petje je odlična in nenadomestljiva vaja za uho.
3. Petje in govor sta v tesni medsebojni zvezi; podlaga obema je negovanje glasila.
4. Pouk petja, ki ne upošteva fiziološke plati, več škoduje, kot pa koristi.
5. Petje je hkrati izvrstna zdravstvena vaja za pljuča.
6. Slušne predstave, pridobljene pri petju, ostanejo osamljene in nepopolne, ako jih ne zvežemo z vidnimi. To vrzel izpopolnjuje pevška teorija z notnim sistemom.

Prof. Andoljšek Ivan

Odnos učencev do šole

V človeka je položeno silno teženje po spoznavanju smisla življenja in sveta. To nam lepo dokazujeta otrok in mladostnik. Oba težita, zlasti prvi, v posameznih razvojnih dobah po spoznanju sveta in življenja. Prvi teži nekam na gonjsko, drugi pa že urejeno, nekako načrtno. Ko pride otrok v vpraševalno dobo, ni nikdar ne konca ne kraja z vprašanji: kaj je to in zakaj je to tako ali tako?

Zanimivo je, da so skoraj vsi otroci v teh dobah enaki v toliko, da sprašujejo, kvečjemu so razlike v tem, da sprašujejo morda eni bolj v to,

drugi v drugo smer; na to bi utegnil vplivati milje. Od kod to spraševanje in zakaj?

Dejal bi, da ga k temu sili naravna, prirojena težnja po spoznanju, ker bi rad nekaj zvedel o tem in onem, da bi se nekaj naučil.

Prav v tej težnji po spoznavanju je iskati osnov šolstvu.

Pa tudi vsak mojster, vsak kulturni delavec si želi, da bi ga kdo posnemal, da bi sprejel njegovo znanje. Iz te težnje po spoznanju in iz težnje po »razdajanju« spoznanih dejstev vznikajo prve šole.

Zgodovina nam poroča o prvih grških filozofih in njihovih učencih. Tako govorimo o Sokratovcih, Pitagorejcih itd. Prav tako danes govorimo v stavbarstvu o Plečnikovi šoli, v kiparstvu o Meštrovičevi, v glasbi o šoli velikih glasbenikov, v gospodarstvu o šoli velikih gospodarstvenikov itd.

Človek pa ne teži le po čistem teoretičnem znanju, nego tudi po takem spoznanju, ki mu nudi praktične koristi.

Mladi človek bi se rad šel učiti mizarstva, kovaštva. Mizarski mojster pa sprejema učence. Tudi tak mojster tako ali drugače uči svoje vajence določenih spoznanstev iz svoje stroke in jih uri v takih ali drugačnih spretnostih.

Prvotno je bilo vse šolstvo gotovo jako primitivno in se je vršilo v malem. Čim bolj je človeštvo kulturno rastlo, tem bolj je čutilo potrebo po organiziranju poučevanja (šolstva). Počasi se je jel organizirati poseben stan — učiteljski stan. Teža so ustvarili Grkom sofisti.

V srednjem veku je močno organizirala šolstvo cerkev, od prosvetljene dobe dalje pa je sprejela v svoje roke šolstvo država.

S tem, da je sprejela v svoje roke šolstvo država in uvedla splošno šolsko obveznost, so nastala med šolo in mladim rodом nasprotja. Šolstvo je tako postalo ogromen aparat s svojo organizacijo, ki se le počasi prilagojuje novim spoznatkom v kulturnem življenju. Dobra stran organizacije pa je v tem, da hoče vsakega mladega člana svojega naroda prisiliti, da bi se učil. Tako šola s tem na široko »raznaša« raznih vrst spoznanja med mladi rod.

Kdo daje šoli kulturne dobrine? Dajejo jih kulturni delavci. Ti kulturni delavci pa so večinoma zrelejši, odrasli ljudje. Kako jih odkrivajo? Dejal bi, da razumsko, po nekem premišljenem načrtu. Spoznanja kulturnih delavcev si osvoji šola, jih sokoncentrira v svoj učni načrt.

Že v tem, da so kulturni tvorci navadno odrasli ljudje, utegne biti nekaj nasprotja med šolo in mladino. Starejši rod želi, prav za prav ne želi, nego tudi hoče, da si mladina osvoji znanje in spretnosti tiste dobe, da bo lahko s pridom prevzela kulturno dediščino in jo poglobljala. Prav ta težnja kulturnih delavcev je rodila prisilno in splošno šoloobveznost.

Nekaj nasprotja med šolo in učenci utegne izvirati od tod, ker se učenje (spoznavanje) vrši po določenih metodah. Dasi skušamo vsako metodo prilagoditi bistvu predmeta in otroškemu dožemanju, je vendar vsaka metoda več ali manj razumsko skonstruirana.

Mladi rod sam teži za spoznavanjem, a tako, da ga na različnih razvojnih stopnjah zanimajo vsebinsko drugačni predmeti. Spoznava pa na sebi primeren način.

Trudimo se, da bi dali otroku primeren način spoznavanja. Skušamo mu napraviti tako šolo, da bi jo z veseljem obiskoval. S spoznanjem, da otrok ni odrasli človek v malem, nego je bitje s svojevrstno psihofizično strukturo, utegnemo v marsičem omiliti nasprotje med šolo in učencem, a s tem še ni nikakor rečeno, da to nasprotje lahko popolnoma odpravimo.

Nekako s 6. letom iztrgamo otroka iz brezskrbnega sveta in ga postavimo v čisto nov svet — v šolo. Z vstopom otroka v šolo se začne zanj nov svet. Tedaj preneha zanj tisto brezskrbno življenje in ga začne motiti dolžnost.

Res je, da otroka že prej vedno kaj skrbi, a te skrbi so v predšolski dobi popolnoma drugačne. Skrbi ga, če je zakleto kraljično že rešil princ, če je še divji mož v gozdu, če mu kdo ni ukradel konjička, če punčka iz cunjic spi, če zajčki niso lačni itd. To pa so povsem drugačne skrbi kakor, če je naredil nalogo, če ne bo zamudil šole, če zna poštevanke in drugo.

Šola je svet zase, otrok svet zase. Med obema svetovoma ni prehoda, čeprav ta nasprotja lahko do neke mere omilimo.

Oglejmo si na kratko, kako je z otrokom v šoli.

Šola ga v marsičem omejuje. Zanimivo bi bilo ugotoviti, koliko otrok gre rado v šolo. Gotovo je, da ne gredo vsi otroci z enakimi občutki v šolo. Šolo mu lahko priskutijo že starši, če mu pripovedujejo, da bo zaprt, tepen, kaznovan, če ne bo priden. Včasih jih oplašijo tudi drugi šolarji, posebno ponavljavci. Nekateri otroci gredo morda radi v šolo iz radovednosti ali zato, ker dobe novo obleko, čevlje, torbico.

Vstop v srednjo šolo čestokrat motivirajo s tem, da bodo kdaj kasneje gospodje in jim ne bo treba delati.

Tudi od učenca do učenca utegne biti to nasprotje različno. Nekateri se laže podreajo, drugi teže. Včasih ima pri tem odnosu svoj delež tudi učenčeva razvojna stopnja. V predpubertetni dobi je prav rad uporen proti raznim avtoritetam, včasih tudi v pubertetni in celo dozorevajoči dobi.

Na splošno bi se dalo reči, da se deklice raje podreajo kot dečki in ni toliko trenja med njimi in šolo kot pri dečkih.

V čem pa naj bi se kazalo nasprotje do šole? Kdor uči v osnovni šoli, ve, da se učenci prav radi večkrat potepajo. Naj bodo razlogi za potepanje taki ali drugačni, gotovo je, da tak učenec šole ne mara.

Na vseh stopnjah pa si učenci natikajo šolarske »maske«. Med odmori so učenci gotovo drugačni kot so tedaj, če vedo, da jih učitelj opazuje. Morda bo utegnil kdo reči, da je tako le v »stari šoli« pri slabem učitelju. Res je nekaj na tem. Upal pa bi si trditi, da je več ali manj tega tudi v »novi šoli«.

Kolikokrat lahko opazimo, da imajo učenci pod klopjo čisto svojo šolo in počenjajo najrazličnejše neumnosti. Vsak učitelj ima v šoli svoje ime. Spoznavajo se z rokami, nogami itd.

Pa bi kdo ugovarjal, da tak učitelj slabo razlaža, da je snov nezanimiva. Utegne biti nekaj na tem. Pomislimo pa, da še celo odrasli težko poslušamo kako predavanje dolgo časa, pa naj bo še tako zanimivo. Človek bi dejal, da ima mladina svoje muhe, šola pa svoje. Dejstvo je, da je učenec v šoli res učenec, šolar. Ako hočemo to spoznati, je seveda premalo, če opazujemo učence le v šolskih klopeh.

Vsaka šola hoče učenca tako ali drugače oblikovati in prav s tem vrši nekak pritisk. Učenčeva duša pa ni mehanizem in tudi ni gnetljiva snov, ki bi jo lahko poljubno predelaval, kakor predeluje lončar svojo glino. Vsaka sila rodi protisilo. Prav v tem utegne biti izvor nasprotij do šole. Prav je, da šolo krojimo glede na otroka, a nikakor ne more veljati preliberalno pedagoško načelo »alles vom Kinde aus«.

Prav sila in nasprotje utegne biti kdaj plodovito, ker terja od učenca truda, da se premaša, da stori to in ono ali se nauči tudi to, kar ga ne zanima.

H koncu bi dejal: Med šolo in otrokom je nasprotje; to izvira iz bistva šole in učenca in se kaže v različnih oblikah šolskega življenja. Različni učenci ga vse po miljeju, spolu, sposobnostih, nagnjenjih, razvojni stopnji kaj različno prenašajo. Prav je, da vsak učitelj za to nasprotje ve in ga pri svojem delu skuša omiliti, a ne povsem odpraviti. Stara pedagogika je grešila v tem, ker je mislila, da je učenec le šolar, to je tak, kot je v šoli; nova pa greši v tem, ker ga gleda — dejal bi — preveč izven šole.

Poskušajmo si ogledati, kakšen je otrok ob vstopu v prvi razred osnovne šole.

Otrok vstopi v čisto nov svet — v šolo.

Šola ga omejuje prostorno. Že na zunaj se vidi šola čisto drugačna kot domača hiša. Vse je veliko, vse ograjeno. Povsod napisano, kaj smeš, kaj ne smeš. Čez ograjo ne smeš več, kadar prestopiš vrata. Prej pa je otrok lahko pogumno skakal, kjer koli je hotel, zlasti podeželski otrok.

V šoli so klopi razvrščene v ravnih črtah kakor v kakšni vojašnici. V klopi odmerijo učencu prostor; tu več ali manj stalno presedi vsak dan po več ur skozi vse leto. Iz klopi med odmori ne smeš, skakati je prepovedano.

Sicer se da to do neke meje omiliti. Težko pa bi odpravili to, da bi otrok ne hodil vse leto prav v to in to, za šolo določeno poslopje.

Šola pa ne omeji učenca le prostorno, nego tudi časovno. Doma mu je odmerjal čas materin glas, ko ga je klicala, naj gre h kosilu, k večerji, na sprehod, na pašo ali drugam. Ako se je oddaljil od doma, ga je zvon vaške cerkvice priklical domov. Ves čas je bil odmerjen le približno, a ne po urah in minutah.

Ko hodi v šolo, mora priti v šolo točno ob osmi ali ob eni ali ob točno določeni uri. Kolikokrat srečam šolarčke, ki tečejo in jokajo. Če sem jih vprašal, zakaj tako jokajo, so odgovorili: »Bojimo se, da ne bi zamudili.« Uvideven učitelj zamudo opraviči enkrat, morda nekajkrat, a ne more dovoliti zamujanja vsak dan.

Ob določenih časih pretrga čas šolski zvonec. Odmor je zopet točno odmerjen in začne se nova ura. Ta točno odmerjeni čas najbrž ni vedno všeč otrokom, vsaj toliko časa ne, dokler se nanj ne navadijo.

V šoli otrok tudi v socialnem pogledu ni povsem svoboden. Doma so ga vezale družabne vezi z bratci, sestricami, s soigralci in bližnjimi znanci. Ko vstopi v šolo, pride v socialni stik s sošolci. Z velikimi očmi gledajo otroci drug drugega. Tudi s tem otroka nekako omejimo, da ga posadimo poleg neznanega mu soseda v klopi. Res da lahko posedemo skupaj »prijatelje« ali »znance«, a vsem vendar ne moremo povsem ustreči.

In kako je z učno snovjo. Otrok je prisiljen sprejemati to uro računstvo, pisanje in drugo. Ne da se več učiti igraje tistega, kar bi mu bilo pač trenutno po volji. Vse je nekam abstraktno in otroku več ali manj tuje. Šolski jezik je drugačen kot doma, ko govore v dialektu. Učitelj govori počasi, razločno, glasno, kakor bi besede izbiral.

Večina otrok ni navajenih, da bi jim kdo besede popravljal in jih učil prave sintakse. Znano je da imajo otroci tudi svoje izrazoslovje.

Pride čitanje. Naj gre po tej ali oni metodi, je vendar otroku tuje. Novost je sestavljanje in razstavljanje besed v zloge, besed v stavke. In pisanje, računanje. Kako težko se izvrši prehod od konkretnih računov $2 \text{ jabolka} + 2 \text{ jabolka}$ v $2 + 2$.

Kaj bi našteval. Kdor uči v nižjem razredu, tako sam dobro ve in čuti, da je poln težav in bridkosti že sam začetek učenosti.

Po vsem navedenem bi utegnil kdo misliti, da morda hočem reči, da je šola morda nekaj protinaravnega. Tega nikakor nočem trditi, nego hočem reči, da je šola vsaj v začetku otroku več ali manj tuja, pa čeprav mu jo skušamo tako ali drugače približati.

In še nekaj je. Tu velja za vse neizprosno red o tem in onem in ne sme biti izjem.

Država predpisuje po zmogljivosti učencev primeren kvantum snovi, to mora učenec sprejeti ali ni sposoben za prestop v naslednji razred.

Pridejo domače naloge. Kolikokrat miče otroka sem in tja, a se zave ali ga doma priganjajo h knjigi. Z vstopom v šolo se res konča brezskrbnost in jo zmotita črna skrb in dolžnost, pa čeprav ni to etično pojmovana dolžnost.

To nasprotje med otrokom in šolo je silno lepo opisal Ivan Cankar: »Ob vročih poletnih dneh, ko Močilnik vsahne, ko je temno Retovje skoraj prazno, in ko mila Ljubija sanja svoje tihe sanje globoko pod vrbami, upade Ljubljana za cel seženj in ošabna Vrhičanka je samo še potok. Ves levi del struge je samo še bel prod, od sonca spaljen. Takrat se prične enajsta šola pod mostom ter se neha ob prvih jesenskih nalivih.

Mnogokaj sem študiral v svojem življenju, ali tako bogate in koristne učenosti, kakor jo daje svojim učencem enajsta šola pod mostom, nisem zadobil nikjer in nikoli. Kakšna čuda prečudna hrani ta goli, posušeni prod! Očem, ki jih iščejo, srcem, ki verujejo vanje, se kažejo čuda ob vsakem pogledu, ob vsakem koraku. Polomljen, star lijak, obroč kolesa, preluknjana ponev, počeni lonci, vilice s poldrugim klinom, pipec brez ročnika — sam Bog nebeški vedi, odkod se je bilo vse to nabralo v Ljubljano! Ali vsaka stvar posebej je bila čudo prečudno in je imela svoj važen pomen. Simčevemu Lojzetu se je celo posrečilo, da je našel denarnico; res ni bilo nič v nji, denarnica pa je vendarle bila. Čudes največje so bili kapeljni, ki so se skrivali pod mokrim kamenjem kraj zadnjih rahlo pljuskačih valčkov vode. Lovili smo jih z vilicami, z žebli ali pa z golo roko ter jih pekli na žerjavici kar tam v šoli, ki je bila skrita neumnim očem.« (»Moje življenje«, str. 4—5.)

To je bila Cankarjeva enajsta šola pod mostom.

Poslali so ga v prvo šolo. O tem pripoveduje:

»Enajsta šola, Bog s teboj! Milo se mi stori, kadar se spomnim nate, zibel življenja in spoznanja — — —

Dali so me v šolo, v ono pusto, srepogledo, od vseh strani zadelano, kjer ni ne solnčnega belega proda, ne razbitih loncev, ne luknjastih ponev, ne pipecev brez ročnika in kapeljnov še celo ne. Samo trde človeku nerazumljive besede so tam in velike črke, na črno tablo zapisane — — —

Grenka je pot do učenosti. S težkim srcem sem se napotil proti šoli, s težkim srcem in plaho slutnjo, kakor se napoti grešnik do hudih sodnikov. — — —

Koj drugi šolski dan sem okusil sovražnost in ogabnost tuje učenosti. Imeli smo mlado učiteljico; spominjam se, da je imela črne lase in črne oči ter bolno, rumeno polt. Poklicala me je po imenu in me je vprašala: »Koliko je ena in ena?«

Vprašanje se mi je zdelo smešno in razžaljivo hkrati, kajti reči bi bilo treba: »Kolk je ana in ana?« — in nadalje: čemu izprašuje o rečeh, ki jih ve že vsak otrok pod mostom? Zato sem molčal.

Učiteljica je poiskala prijetno prisposodbo ter je vprašala: »Koliko je ena pomaranča in še ena pomaranča?«

To drugo vprašanje se mi je zdelo še veliko bolj nespametno. Preden sem bil shodil, sem znal o Veliki noči prav dobro šteti pirhe in pomaranče, posebno tiste, ki so jih dobili bratje. In zoprn mi je bilo, da so se ji vlekle besede tako čudno opolzko iz ust, kakor se vleče med iz satovja. Zato sem molčal.

Vsa nestrpna je vzkliknila: »Kaj nisi nikdar jedel pomaranč?«

Tisti »jedelj« me je udaril kakor s kladivom; nisem vedel ne kako in ne kdaj — samovoljno mi je planilo z jezika: »Jedna jedel pomaranča in jedna jedelj — pomaranča sta dve jedelj — pomaranči!«

In učiteljica me je postavila v kot. (»Moje življenje«, stran 0—9.)

Tako na naravnost klasičen način riše Cankar prve dni pouka.

Kasneje je vstopil v realko. Glejmo, kaj pove o šoli kasneje!

Dvanajst ali trinajst let mi je bilo, hodil sem v tretji razred realke. (Predpubertetna doba — op. pisca!) — — —

Šolsko poslopje je bilo zelo visoko in gosposko; bil sem pred njim kakor berač pred gradom. Okna so gledala mrko in strogo kakor učitelji. Ko sem stopil v vežo, sem povetil glavo in hudo mi je bilo. Tako bi človek stopil v sovražnikov hram, roke zvezane na hrbtu, ves ubog in ponižan. Noge so mi bile težke, šel sem počasi po stopnicah, vpognjen, kakor hodijo starci.

V šolski sobi je bilo zelo toplo; ali dišalo je tuje neprijetno, Bog sam vedi kakor po besedi: »Ruhe!« Ko je človek ugledal te redno in skrbno razvrščene klopi, naenkrat ni bil več človek, temveč učenec in številka v razredni knjigi. Bolest ti kljuje v srcu, ti bije na tilnik, ti pa premišljuje, kdaj da je bil rojen Klopstock.

Nič nisem vedel, kateri učitelj je bil in kaj je govoril; ves čas je bila ena sama misel v meni: Bodi konec, saj ni nič; nekaj!« (»Moje življenje«, str. 73.)

In še:

»Šola je bila moj najhujši sovražnik. Še zdaj sem take misli da so za zmirom zavržene vse brezštevilne ure, ki sem jih zehaje predolgočasil, na ogoljeni klopi, pred učiteljem, ki ga nisem maral. Učitelj mi je bil zoprni edinole zato, ker je bil učitelj. Če bi se bil pogovarjal z njim doma, ali na cesti, bi ga imel najbrž od srca rad. Priskutnost šolska je bila v ozračju, je bila v vzduhu, ki je smrdel po plesnobi, po enakosti zapovedi: »Roke na klop!« Sošolci, tudi moji najljubši prijatelji, so se mi zdeli čisto izpremenjeni, komaj da so prestopili prag; dišali so po plesnobi, v obraz so bili bledikasti, čemerni in hinavski. Morda sem bil tako izpremenjen tudi sam. Dobrega tovariša sem imel, ljubeznivega, blagega fanta; ko je stopil iz šole, je raztrgal in razcefral na drobne kosce vse šolske knjige ter jih pomendral v blato.«

Tako sodi Cankar o šoli. Dejali boste morda o stari šoli. Res da se je po Cankarjevi smrti marsikaj spremenilo, tudi verjetno, da je Cankar šolo posebno občutil, ker je bil pač genij. Radoveden sem, kaj bi dejal o sodobni šoli. Bojim se, da bi nam ne zabrusil v obraz, da veliko govorimo in pišemo, a manj delamo.

Nasprotje do šole skušamo omiliti s tem, da bi približali starše šoli, da postavljamo otroka v središče pouka, gojimo samodelavnost, poučujemo v smislu strnjenege in drugih poukov, učimo čitati po globalni in drugih metodah itd. itd.

Vse to je prav in v redu. Menim pa, da šola vkljub vsemu ostaja več ali manj šola s svojim šolskim duhom.

Iz šolskega življenja

Odlomek iz zapisnika IV. lokalne konference

Poročilo šolskega upravitelja.

Temperament ali čud.

Razločujemo štiri glavne čudi ali temperamente, ki so:

1. sangviniki ali lahkokrvniki; 2. koleriki ali vročekrvniki; 3. flegmatiki ali lenokrvniki (mrzlokrvniki, hladnokrvniki, ravnodušniki) in 4. melanholiki ali težkokrvniki (otožniki, pobitovci).

Ti temperamenti pa se ne javljajo pri ljudeh in učencih samo v teh štirih čistih označbah, temveč so bolj ali manj mešani in, ker se odražajo pri tem ali drugem človeku, nekateri od teh bolj vidno, jih zato delimo po navadi v štiri glavne skupine, dasi jih nekateri delijo celo v 8, drugi pa celo v 12 skupin. Mi smo pri našem zadnjem poskusu upoštevali le štiri glavne označbe, to je: sangvinike, kolerike, flegmatike in melanholike. Ker pa je učiteljstvo učence I. razreda višje ljudske šole različno ocenjevalo, zato se mi zdi potrebno, da te lastnosti, s katerimi označujemo učence, nekoliko širše opišem. Sangviniki (lahkokrvniki) hitro čustvujejo, se naglo razveselijo ali razžalostijo, navdušijo, kar vse pa tudi hitro ugasne. Vobče so veseli, prijazni, uslužni, pa ne vztrajni. Pričakoval sem, da bo teh učencev največ v razredu, pa sem se zmotil, kakor bomo videli pozneje.

Koleriki zelo naglo in močno čustvujejo. So nagle jeze in se tudi močno razveselijo česa in so vztrajni v navdušenju. Pogum in podjetnost sta jim lastna. Stremijo večkrat za visokimi cilji. Kajkrat postanejo oholi, domišljavi in celo maščevalni.

Flegmatiki ali mrzlokrvniki počasi čustvujejo, toda hladno in še to jih kmalu mine. Pri telesnem ali duševnem delu so počasni. Solske in življenjske težave jih ne vznemirjajo preveč. Vseeno jim je, če dobijo v šoli dober ali slab red.

Melanholiki ali težkokrvniki tudi počasi čustvujejo, toda vzbujena čustva dolgo drže. V družbi niso radi veseli. Nikomur se ne vsiljujejo. So tihi in vase zaprti, a tudi nezaupni proti drugim. Zamujajo radi. Pri delu obupujejo in omahujejo.

Več o tem najdete v vzgojeslovnih knjigah, posebno v knjigi Milice Stupanove »Težko vzgojilivi otroci«, dalje v knjigi dr. Janka Bezjaka in Dragotina Pribila »Vzgojeslovje«, v raznih pedagoških knjigah, posebno v Roloffovem pedagoškem Leksikonu in drugih.

Oglejmo si sedaj še rezultato poskusnega ocenjevanja:

Za sangvinike ste ocenili le štiri učence, in sicer: E., V., Ž. in K.

Za kolerične pet učencev: J., P., H., V. in U.

Za flegmatike je označenih največ (11) učencev. Ti so: D., D., L., M., P., Š., T., Z., Z., Z. in D.

Kot melanholika sta označena P. in F.

G. in F. sta dobila po več označb in ker nobena ne prevladuje, zato ju ne morem še označiti. Neocenjen je ostal C., ker je šele prišel.

Kakor sem že prej omenil, je največ učencev označenih kot flegmatičnih, čemur se čudim. Ob sklepu polletja bom prosil za katalog, da se prepričam o tem pojavu po ocenah iz posameznih predmetov, kako je z napredovanjem teh učencev. Na vsak način moramo najti vzrok temu dejstvu. Ali tiči vzrok

v učiteljstvu, v učencih ali v domačih razmerah, v katerih učenci žive, ker na razvoj temperamentov vplivajo tudi življenjske razmere in navade, starost, klima, prehrana in druge okoliščine. Res je, da se je tej ali drugi učni osebi zdel en in isti učenec lahko koleričen, drugi sangviničen, nikakor pa ne morem umeti, če je isti učenec po eni učni osebi označen za kolerika, po drugi pa za flegmatika ali celo za melanholika. Priznam možnost, da učitelji tudi različno vplivajo na učence. Nekateri so močnejše osebnosti kot drugi, vendar lahko trdim, da tako veliki vplivi učiteljskih osebnosti vendar ne morejo biti, da bi bili učenci pred nekaterimi učiteljskimi osebnostmi koleriki, pred drugimi pa flegmatiki ali celo melanholiki. Lahko je, kar sem že omenil, pomota v tem, da dve osebi enega in istega učenca ocenita kot sangviničnega in koleričnega, flegmatika in melanholika, nikakor pa ne kot sangviničnega in melanholičnega.

Psihološko pa se temperamenti takole ugotavljajo:

Močne recepcije pa slabe reakcije — so sangviniki.

Močne recepcije pa tudi močne reakcije — so koleriki.

Slabe recepcije in slabe reakcije — so flegmatiki.

Slabe recepcije pa močne reakcije — so melanholiki.

Vprašanje je, kako vzgajati te različne temperamente? Sangviničen učenec je rad razmišljen. Peča se z vsemi mogočimi reči. Če mu preiščemo žepe, bomo našli prav različno robo; za malo razstavo jo bo. Pri učenju je treba z njimi veliko ponavljati. Dobro je, da se uče zdržema in ne predolgo in rajši večkrat in po malem. Pri vzgoji pa je gledati, da se ohrani njih vesela нрав.

Pri koleričnih učencih naj učitelji malo govorijo, a kar rečejo, bodi pre-mišljeno, da jim ne bo treba kdaj kaj popravljati. Kolerični otroci navadno ne ljubijo učiteljev, spoštujejo jih pa, če jim imponirajo po svojem znanju. Te vrste učenci radi ugovarjajo. Trmo, ki jo kažejo kolerični učenci, uklonimo najprej s svojim samopremažovanjem, ki bodi mirno, resno, dostojanstveno, pa nič žaljivo. Kolerični otroci, pametno vzgojeni, dosežejo v življenju lahko lepo bodočnost.

Flegmatične učence smatramo kaj radi za lenuhe, toda to niso. Če upoštevamo, da je zdrav otrok vesel, živahen, flegmatičen pa ne kaže veselja in živahnosti, tedaj ni nekaj v redu v njegovem organizmu. Nobena reč ga ne gane, nima poleta, ne ognja. Glavno mu je, da ima mir, drugo mu je malo mar. Naloga učitelja je, dramiti jih, krepiti jim voljo, skrbeti za zaposlenje. Vse učiteljevo prizadevanje mora iti za tem, da jim vzbudi voljo do uveljavljanja. Ne daj Bog, da bi flegmatike prezirali ali zapostavljali. Vsak uspeh jim dobrohotno priznajmo.

Melanholični učenci so pa duševni bolniki. Ti potrebujejo zdravnika in tudi učitelji jim morajo biti neke vrste zdravniki. Z njimi je treba silno obzirno postopati. Pri vprašanih potrebujejo časa za odgovore. Žaljivk ne prenesejo, še manj pa zbadljivk. Strašiti jih se pod nobenim pogojem ne sme, pač pa jim je vcepljati pogum in vzbujati veselje. Pred očmi imejmo samo pozitivne vzgojne strani in nobenih negativnih.

Stritarjevi mladinski spisi v Cvetju iz domačih in tujih logov. (Izdaja Mohorjeva družba.) Za prelepimi mladinskimi pesmimi Otona Zupančiča, dalje za vrsto drugih mladinskih pesmi številnih novejših pesnikov smo segli s tem v tovrstno poezijo iz prejšnjih časov, v Stritarjevo mladinsko poezijo. Da pri tem ne omenjam prevodov! Stritarjeva mladinska poezija zasluži, da jo objavljamo že iz razlogov, ker jo današnja starejša generacija pozna ter ji je ta pesem spomin na mladostna leta, še bolj pa zato, ker je imela ta poezija velik uspeh, tako da mnoge pesmi še danes citiramo in deklamiramo.

Pet zvezkov Cvetja bo prinašalo izbor Stritarjevih spisov, prvi pa obsega mladinske. Glede tega zvezka moram reči, da je izdaja v tej obliki izvrstna, ker nudi lep uvod in potrebne opombe.

Uvodoma razpravlja urednik prof. Kolblar o pesnikovem življenju in delu ter pomenu. Prav je, da poudarja vzgojni pomen in značaj ponatisnenih spisov. Obravnava tudi nastanek knjig Pod lipo, Jagode, Zimski večeri in Lešniki. V tem izboru je ponatisnenih več pesmi, basni, povesti itd. Morda so posebno pomembne povesti (Griški gospod, Janko Bože, Sestra) in spomini (Pikin Jožek i. dr.).

Izbor bo zelo uporaben. Dobro bo služil šolskemu pouku v srednji ter meščanski in ljudski šoli. V srednji šoli bo celo dobrodošel in poraben, ker bo služil, če ga bo učitelj uporabil že v prvih dveh razredih, za naslombo pri slovstveni zgodovini IV. razreda.

Zato ta zvezek Cvetja priporočamo knjižnicam ljudske, meščanske in srednje šole.

Dr. M. Gorjanec.

Zarja stare slovenske književnosti. Frisinski spomeniki v zarji sv. Cirila in Metoda. Spisal dr. Franc Grivec. Izdala Ljudska knjigarna v Ljubljani. Cena: broširano L 12, kartonirano L 18.

To knjižico priporočamo vsem, ki se zanimajo za zgodovino, zlasti pa učiteljstvu, ki mora poučevati zgodovinsko vedo. Knjiga obsega: Uvod — Viri in vprašanja, dvomi in rešitev, Frisinski spomeniki, Jezikovna stran frisinskih spomenikov, Slovenski prevod frisinskih spomenikov, Prvi, dru-

gi, tretji, Izvirno besedilo frisinskih spomenikov; v drugem delu: Miselni okvir drugega frisinskega spomenika, Književna in govorniška oblika frisinskega nagovora, Verska vsebina frisinskega nagovora, Govor Klimenta Bolgarskega v spomin apostolu ali mučencu, Zarja sv. Cirila in Metoda, Zaključek, Opombe, Opombe k uvodu in prvemu delu, Opombe k drugemu delu, Dodatek h knjigi Zarja stare slovenske književnosti.

Med učenimi zgodovinarji bo knjiga gotovo zelo pretresana, pa ji bo težko kaj oporekati, ker je prvič sam pisatelj avtoriteta, drugič pa se opira tudi na druge avtoritete, kakor so: Vostokov, Jagić, Lovrov, Nahtigal in drugi. Jezik je lep, jasek, kar daje knjigi še večjo vrednost. Največ pa je vredno to, da sta stopila naša slovenska apostola sv. Ciril in Metod po zaslugah Slovenca dr. Grivca v tako bleščeči luči med nas, da smo lahko ponosni nanja tako v verskem, kulturnem in narodnem pogledu. Knjižico toplo priporočamo.

Mali slovenski svet, spisal v italijanščini in slovenščini g. prof. Umberto Urbani. Knjigo je posvetil ekscelenci gospodu Visokemu Komisarju Emiliju Grazioliju. V obliki esejev nam je opisal nekaj naših najvidnejših pisateljev in pesnikov, kakor: Prešerna, Gregorčiča, Aškerca, Cankarja, Tavčarja, Zupančiča, Gradnika, Sardenka, Finžgarja, Meška. V posebnih člankih se bavi pisatelj s študijami, kakor: Dantejeva Beatrice Stanka Lebna, Italijanska opera v Ljubljanskem gledališču, Slovensko glasbeno življenje in 70 letnica Glasbene Matice, Ljubljanska Glasbena akademija. V posebnem članku opiše slikarja Frana Tratnika in končno še kritično oceni dr. Bajčev in Kalanov Italijansko-slovenski slovar. V III. delu sledi prevod — odlomek iz povesti dr. Tavčarjeve Visoške kronike, v IV. delu pa so prevodi značilnih slovenskih pesnikov in končno so navedena dela g. pisatelja z nekoliko kritikami. To je torej vsebina te zanimive in lepe knjige, s katero seznanja pisatelj in pesnik svoje rojake, za kar smo mu Slovenci lahko hvaležni. Posebna odlika knjige je tudi lep jezik, kar jo dela privlačno in zajemljivo. Izšla je v Ljudski knjigarni v Ljubljani, je prav lično opremljena in stane broširana L 35, vezana L 45. Dobiva se tudi v drugih knjigarnah.

Slike iz učiteljskega življenja

III.

Učitelj samo učitelj

Dan je dnevni enak. V razredu je točno ob predpisani uri; enako učenci. Potihoma se učijo iz knjig in zvezkov, največ iz delovnikov. Ko pozvoni, se prične pouk točno po urniku in učnem načrtu. Tudi končuje se pouk natančno po zvoncu. Dosledno je do pičice. Delo naporno. Večkrat se razjezi nad učenci, če mu odgovarjajo v svojem in ne po njegovem jeziku. Utrujen, izmučen sede h kosilu, ki mu pa nič ne diši. Navadno vzame še časopis v roke, tako da še tisto, kar je, dela podzavestno. Po kosilu črna kava, cigareta, malo sprehoda včasih, sicer pa zopet v šolo popravljat zvezke, pisat dnevnik, sestavljat učno enoto, skončavat in čistit risbe da bo vendar vse skrbno pripravljeno za razstavo ob koncu šolskega leta. Posebnega dela mu dajejo prosti spisi, ker jih že vdruživ, druge že tretjič popravlja, da jih bodo učenci prepisali na lepo za razstavo. Tako ima tak učitelj potrebnega in nepotrebnega dela čez glavo.

Učenci so mu navidezno mirni, eni in isti mu še dokaj odgovarjajo, zlasti tisti, ki poznajo njegove muhe, slabi pa itak redkokdaj pridejo na vrsto in le mirno čakajo, kdaj bo pouk končan.

Na prvi pogled napravi tak razred odličen vtis, ker je disciplina vzorna in funkcionira aparat. Knjige in zvezki učencev so v najlepšem redu, enako učiteljevi uradni spisi, ki jim ne manjka nikjer ne vejic ne pik in so špisani s posebnimi peresi, da so bolj vidne tanjše in debelejšše poteze posameznih črk, ki so pisane po kaligrafičnih predpisih. Posamezna mesta so še z rdečilom podčrtana in točno zmerjena, da so bolj vidna za oko gosпода nadzornika.

Dolgočasne so ure in dnevi pri takem učitelju. Boji se za vsako prijazno besedo, ker misli, da bi si ž njo poslabšal disciplino. Na učence ga ne veže nič drugega kakor suhoparna učna snov, zato ni čuda, da so si učitelj in učenci drug do drugega tuji, ki se poznajo prvi šolski dan prav toliko kot zadnji.

Ko se pa zgodi, da dobi tak učitelj drugo službeno mesto, se otroci te premestitve razvesele in se pogovarjajo: to je dobro, da nas ta pustež ne bo več učil. Tudi starši ne jokajo za njim. Čez teden dni je že pozabljen. Od kod to? Od tod, ker je tak učitelj samo učitelj pa ne tudi vzgojitelj, kar bi moral biti v prvi vrsti. Njemu je bilo vse samo uk, za vzgojo, ki bi morala biti v ljudski šoli glavna zadača, se ni brigal. Vse je dal na zunanji videz, za notranjost pa se ni brigal, še manj pa za razmere, v katerih so njegovi učenci živeli in rastle. Tak učitelj je morda gledal le na razum, ne pa tudi na čustvovanje, hotenje in voljo, kar pa bi moral, ker učitelj ljudske šole mora biti v prvi vrsti vendar vzgojitelj. Foerster je nekje zapisal: »Kdor samo znanje učencem podaja, ta je rokodelec, a kdor tudi značaj vzgaja, ta je umetnik.« (Dalje.)

== Ljudska tiskarna v Ljubljani

Najmoderneje urejen grafični zavod
Kamnotisk — Offsettisk — Bakrotisk — Klišarna
Kvalitativni izdelki v tiskarni in **knjigoveznici**

== Ljudska knjigarna v Ljubljani

Založba šolskih in drugih knjig
Zaloga domačega in tujezemskega dobrega tiska

Podružnica „Ničman“ v Ljubljani: Bogata zaloga devocionalij, knjig, šolskih in pisarniških stvari

Hranilnica Ljubljanske pokrajine

Ljubljana — Kočevje
Maribor — Celje

Vloge obrestuje po najvišji obrestni meri — **Cenena posojila** daje na redno odplačevanje

Za njene vloge jamči Ljubljanska pokrajina

Mestna hranilnica ljubljska

je največji slovenski pupilařnovarni denarni zavod

Dovoljuje posojila na menice in vknjižbe
Za vse vloge in obveze hranilnice jamči

Mestna občina ljubljanska